

Dirk Jacobs & Philippe Van Parijs

STEMRECHT VOOR VREEMDELINGEN: EEN MIRAKEL!

De Morgen, 17 augustus 2007, p.11

"Dat de inschrijvingsprocedure mét kiesplicht tot een inschrijvingsgraad van 20 procent geleid heeft, is een mooie prestatie"

Dirk Jacobs en Philippe Van Parijs zien de huidige procedure voor niet-Belgen liever veranderd

De officiële cijfers zijn binnen: 20,05 procent van de niet-Belgen die kiesgerechtigd zijn bij de komende gemeenteraadsverkiezingen heeft zich tijdig ingeschreven. Wat de 529.878 burgers van de Europese Unie betreft, bedraagt het resultaat 20,94 procent. Er zijn een kleine 7 procent nieuwe inschrijvingen, want 14,2 procent staat nog altijd op de kieslijst genoteerd omdat ze zich al inschreven bij de vorige gemeenteraadsverkiezingen. Er doet overigens maar een goede 3 procent meer EU-burgers mee dan zes jaar geleden, toen 17,75 procent zich inschreef. Van de 108.617 niet-EU-burgers, die ditmaal voor het eerst mogen meedoen, heeft 15,71 procent zich ingeschreven.

Moeten we ons hierover verbazen, teleurgesteld zijn of wanhopen? Helemaal niet. Laat ons even uitleggen waarom.

Er zijn grosso modo vier modaliteiten om kiezers aan te zetten of, integendeel, te ontmoedigen om gebruik te maken van hun kiesrecht.

Het eerste scenario is dat van de stemplicht. Zonder zich voordien te moeten inschrijven, heeft men het stemrecht, maar ook de stemplicht op straffe van sanctie. Dat is uiteraard de regeling die nu geldt voor de Belgische burgers voor alle verkiezingen. Het is de procedure die het meeste aanspoort tot deelname (meer dan 90 procent).

Een tweede scenario is er eentje waarbij er geen voorafgaande inschrijving is: iedereen die kiesgerechtigd is, mag meestemmen, maar er is geen stemplicht. Dat is de situatie in Nederland zoals die geldt voor Nederlanders en buitenlanders. Daarbij is er noch een bijzondere aansporing tot participatie noch een bijzondere belemmering van deelname. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2006 was de opkomstgraad voor heel het land gemiddeld 58 procent, de participatiegraad van buitenlanders lag rond de 41 procent in de grote steden.

Een derde scenario is er eentje waarbij er een voorafgaande inschrijving is, maar geen stemplicht. Dat is de praktijk in de Verenigde Staten. Hier begint het ontraden, zeker voor de sociaal-economisch en taalkundig achtergestelde groepen. Bij lokale verkiezingen schommelt de participatiegraad van Amerikaanse burgers tussen de 5

en de 30 procent. In de enkele gevallen waar niet-staatsburgers het kiesrecht genieten, zoals in de schooldistricten van New York, bereikt hun inschrijvingsgraad nauwelijks meer dan 3 procent.

Een vierde scenario is de praktijk waarbij er voorafgaand ingeschreven moet worden, maar waarbij er ook nog stemplicht is op straffe van sanctie eens men ingeschreven is. Dat is de sterkst ontradende modaliteit. U hebt het al begrepen: dat is de praktijk waarvoor in België geopteerd werd voor het gemeentelijk kiesrecht van buitenlanders.

Een grote stimulans om zich in te schrijven was er bovendien niet. Eerst en vooral ligt het afsluiten van de inschrijvingsperiode een hele poos voor de kiescampagne echt begint (in de VS is dat maximaal een maand voor de verkiezingen). Vervolgens omdat bij de inschrijving gevraagd wordt een aantal clausules te onderschrijven die niet alleen ontoegankelijk zijn, maar ook bedreigend overkomen. Wie zich inschrijft moet bijvoorbeeld onderschrijven dat hij of zij zal deelnemen aan de stembuslag "op straffe van de sancties waarin de Belgische kieswet voorziet en die bedoeld worden in de artikelen 207 tot 210 van het kieswetboek, en die van toepassing zijn op de gemeenteraadsverkiezingen krachtens artikel 62 van de gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932". Dat een vroege inschrijvingsprocedure met kiesplicht, aangevuld met het ondertekenen van dergelijke ambtelijke teksten, nog tot een inschrijvingsgraad van 20 procent geleid heeft, mag als een mooie prestatie beschouwd worden. Het is bijna een mirakel.

Wat er ook van zij, de lage inschrijvingsgraad toont ongetwijfeld aan dat de interesse van de buitenlandse bevolking voor het stemrecht niet zo overweldigend groot is dat zij er het koste wat het kost gebruik van wil maken. Maar wie heeft dat ooit beweerd? Ook al is de interesse nu relatief laag gebleken, de argumenten pro stemrecht voor niet-Belgen worden er niet door aangetast. De beweegredenen die wij eind 2001 in een opiniestuk, onderschreven door een twintigtal Vlaamse en Franstalige academici, en begin 2004 in een petitie, die door meer dan 36.000 mensen ondertekend werd, naar voren schoven, blijven onverkort gelden: "Het stemrecht uitbreiden is niet louter de belangen van een minderheid dienen. Het is een stap in ons aller belang in de richting van een rechtvaardiger en harmonieuzere samenleving. Het versterkt de mogelijkheden tot ontmoeting en solidariteit over de grenzen van verschillende gemeenschappen heen. Het vergroot de electorale druk op gemeentelijke overheden om zich veel actiever voor de meest verwaarloosde buurten in te zetten. Het maakt ook een einde aan een beledigende discriminatie waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen twee soorten buitenlandse burgers."

Uiteraard zullen die doelstellingen des te meer gediend zijn als de effectieve participatie groter zal zijn. Hoe zouden we dit kunnen bereiken? Het zou alleszins helpen als de overheid zich wat meer inspande en volmondig een sensibiliseringscampagne organiseerde zoals gebeurd is in 1985 in Nederland toen buitenlanders daar voor het eerst mochten meestemmen. Maar een voor de hand liggende en goedkopere optie is ook om van het vierde naar het tweede bovenbeschreven scenario over te stappen: de voorafgaande inschrijving afschaffen en automatisch alle kiesgerechtigde buitenlanders op te roepen voor de

verkiezingen met de melding, om aan een Europese vereiste te voldoen, dat enkel de Belgische staatsburgers onderworpen zijn aan de stemplicht. Er is geen enkel grondwettelijk obstakel dat dit scenario onmogelijk maakt. Laten we dus hiervoor opteren.

Maar er is meer om te heroverwegen. Bij de onderhandelingen in 2004 werd bij wijze van compromis voor het loskoppelen van het stemrecht en het recht op verkiesbaarheid geopteerd. De Europese kiezers zijn wel verkiesbaar. Er is geen enkele reden waarom hetzelfde niet zou moeten gelden voor de niet-Europese kiezers.

Tenslotte moeten we het debat over de deelname aan de gewestverkiezingen durven openen. Ook hier dient het ingezetenschapsprincipe (men woont ergens) te primeren boven het lidmaatschapsprincipe (men is ergens lid van). Waarom zou de Nederlander of de Italiaan die zich in pakweg Antwerpen komt vestigen niet evengoed aan de Vlaamse gewestverkiezingen mogen deelnemen als elke Waalse of Brusselse nieuwkomer?

Politiek-fiction dit alles? Het is maar hoe je het bekijkt. De partijen die enkele jaren geleden zo erg vreesden dat er massale zetelverschuivingen in hun nadeel zouden plaatsvinden, moeten nu toch gerustgesteld zijn? Het doel is trouwens niet dat bepaalde partijen zetels zouden winnen en anderen zetels verliezen, maar dat elke partij, zonder onderscheid, aangespoord wordt om de gehele bevolking aan te spreken.